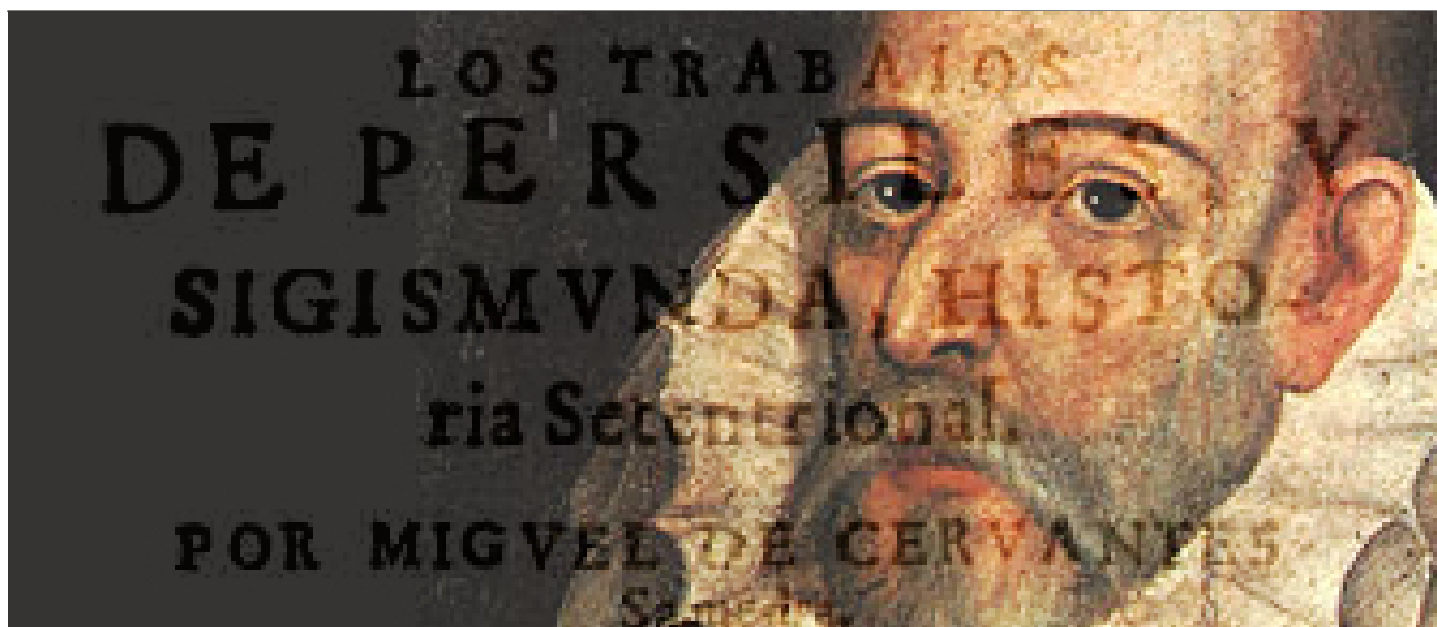

En Servent, el «Persiles» i la censura

Autor: Jordi Bilbeny

Data de publicació: 01-06-2012

L'obra d'En Servent està condicionada per la censura i pel control ideològic? O és només una distracció literària, simpàtica i més o menys enginyosa? Segons En Michael Nerlich, no es pot entendre En Servent sense tenir present la seva estratègia per poder salvar la censura. O més ben dit: la seva obra és un monument literari construït expressament per escapolir-se'n.

Rellegint les notes que vaig prendre després de fer una llambregada al llibre d'En Michael Nerlich *El Persiles Descodificado*, o la "Divina Comedia" de Cervantes, veig que l'autor reconeix que En Servent parla sempre en clau. Així, subscriu que ens cal saber que "una veritat històrica pot ser inversemblant d'acord amb les lleis de la lògica-probabilitat-plausibilitat, per tal d'explicar –com en el Quixot– fets inversemblants en aquest sentit amb el fi de transmetre una (o més) veritat(s) filosòfica(ques)"¹.

En Nerlich insisteix que En Servent "se serveix de l'inversemblant-improbable, obertament designat com a tal, per transmetre veritats"². I comentant, així, un fragment del *Persiles*, ens adverteix que ell ha arribat "al descobriment que dir determinades veritats filosòfiques (polítiques, religioses o d'altres) sobre el món (o la societat espanyola), topava amb dificultats immenses en un país de repressió intel·lectual, on la censura i la Inquisició feien estralls", i on, "per dir certes veritats (das Eigentliche [allò veritable]) calia passar per l'articulació del que és aparentment fantasiós o inversemblant"³.

I remarcava: "Per dir-ho d'una altra manera: l'inversemblant, en el sentit de l'improbable o del no plausible, però presentat per l'autor com a versemblant o històricament veritable, serveix al *Persiles* (com al *Quixot*) per despertar l'atenció del lector i per incitar-lo a cercar el missatge de la veritat (proper a la veritat filosòfica) del passatge en qüestió, i al *Persiles* hi ha uns veritables castells de foc d'interpretacions de passatges versemblants i inversemblants (en el sentit de la probabilitat), destinats a transmetre missatges a un lector capaç de descodificar aquests missatges, així codificats per poder passar la censura"⁴.

Tinc també anotat un altre passatge del llibre d'En Nerlich que escomet contra els estudiosos de l'obra serventina i els acusa de no haver entès res de res en el decurs dels darrers tres segles. I no ho han entès, segons ell, "en molt bona mesura per aquesta pèrdua del saber possible i probable del lector de l'època d'En Servent", però també, majorment, "atesa la codificació dels missatges polítics, filosòfics i religiosos a què l'obligà [a En Servent] la censura de la Inquisició"⁵.

És a dir, que, segons En Nerlich, En Servent no només escrivia en clau, exposant fets inversemblants per cridar l'atenció del lector, sinó que fonamentalment ho feia, perquè aquesta era l'única manera de poder dir quelcom, de poder transmetre algun missatge compromès, sense que la censura ho percebés.

A més a més, l'autor encara subscriu: "Em sembla completament normal que En Servent faci servir una certa «confusió» per fer difícil la descodificació a la censura, i que la seva manera de confondre les pistes per una barreja de llegendes, mites, al·lusions històriques i anècdotes fantàstiques ha estat genial, ho veig confirmat per les especulacions de la investigació moderna, que, en lloc d'identificar els missatges transmesos a la codificació, pren la codificació pels mateixos missatges"⁶. Per això ara es fa entenedor que "En Servent, que sabia fins als darrers detalls com funcionava tot allò, confon intencionadament el missatge que emet"⁷. I, llavors, l'estratègia serventina "s'explica probablement i lògicament per la necessitat d'«embrollar» a fi de poder passar la censura"⁸.

Finalment –almenys finalment en aquest petit article aclaridor sobre la presència de la censura en l'obra serventina–, En Nerlich rebla resolut: "Tot el que crec saber després de tants anys de lectures del Persiles (de vegades inútils, perquè no em permetien avançar), és que En Servent té una intel·ligència que li permet concebre el món com a multidimensional i contradictori, i que sap expressar artísticament aquesta percepció de manera que passi la censura. Per ser exactes: jo no sé si En Servent creu en Déu, però sé que pot concebre el món en una perspectiva atea, o almenys agnòstica, escèptica, estoica, neoplatònica i d'altres més. I pot també concebre el món en una perspectiva cristiana, catòlica, protestant o arriana, i utilitza totes les seves capacitats per embrollar les pistes i passar la censura amb el fi de poder dirigir-nos els seus missatges i les seves invitacions a descodificar-los"⁹.

O dit d'una altra manera: "amb una destresa sense parió, En Servent ha aconseguit redactar un text [–el del Persiles, però també qualsevol text–] que evoca els conflictes més profunds i dramàtics que, a l'època, enfronten catòlics tridentins i protestants, però també la història conflictiva d'Espanya (arriana, catòlica, per bé que sempre cristiana) sense que la censura de la Inquisició hi pugui intervenir llevat, tal vegada, per acusar-lo de ser... ambigu"¹⁰.

Efectivament: hi va haver la censura inquisitorial que vetllava perquè l'ordre i els dogmes religiosos no fossin qüestionats ni burlats. Però també hi va haver la censura política –de vegades exercida també per la Inquisició, per bé que sota el pretext de la fe– que va caure sota el control estricte de la Corona i del consell reial, que En Servent també va haver d'esquivar. Sigui com sigui, el que queda palès de les observacions d'En Michael Nerlich, tant pel que fa al Persiles com a la resta de l'obra d'En Servent, és que el missatge serventí no es pot destriar de l'estratègia literària per salvar la censura.

Jordi Bilbeny

1 MICHAEL NERLICH, *El Persiles Descodificado, o la «Divina Comedia» de Cervantes*; traducció de Jesús Munárriz, Libros Hiperión-191, Ediciones Hiperión, S.L.; Madrid, 2005, p. 25.

2 Ídem, p. 26.

3 Ídem, p. 26-27.

4 Ídem, p. 27-28.

5 Ídem, p. 132.

6 Ídem, p. 205.

7 Ídem, p. 212.

8 Ídem.

9 Ídem, p. 236-237.

10 Ídem, p. 233.